

Landbruks – og matdepartementet

Forbrukerrådets innspill til regjeringens arbeid med mer bærekraftige matsystemer

Forbrukerrådet takker for muligheten til å komme med innspill til regjeringens arbeid med bærekraftige matsystemer.

Forbrukerrådet mener det er viktig at:

- Det utvikles en helhetlig plan for å oppnå overgangen til et mer bærekraftig matsystem
- Det gjøres lett for forbrukerne å ta bærekraftige valg – blant annet ved hjelp av obligatorisk merking
- Forbrukerne sikres sunn og trygg mat – blant annet ved målrettede prisvirkemidler og obligatorisk merkeordning

En helhetlig plan

På sikt kan klimaendringer og andre utviklingstrekk, også kalt de fire c'er; corona (evt andre pandemier), conflicts, climate and costs, utfordre forutsetningene for egen produksjon eller innførsel av viktige varer, inkludert mat- og forråvarer, til Norge. Derfor er det presserende å sikre nasjonale bærekraftige matsystemer.

Forbrukerrådet mener at det må utvikles en helhetlig plan for å oppnå overgangen til et mer bærekraftig matsystem, der befolkningens behov for å kunne ha et bærekraftig kosthold må stå i fokus. For å sikre forbrukernes tilgang til mat må det norske matsystemet være rustet til å møte klimaendringene.

En slik plan må ha som mål:

- å redusere klimagassutslippene
- å beskytte naturressurser, biologisk mangfold, matjord, dyrevelferd og forbrukernes helse
- å ha langsiktig god beredskap og å sikre matsikkerhet

Det bør jobbes aktivt med å få på plass flere distribusjonssentere og matvarelagre (for eksempel kornlagre) i Norge. Videre bør det vurderes å høste inspirasjon fra Finland, som har en mer utbygd matberedskap enn Norge.

Det må være lett for forbrukerne å ta bærekraftige valg

Våre og andres undersøkelser viser at forbrukere gjerne vil ta bærekraftige matvalg av hensyn til egen helse, klima og miljø. Samtidig møter forbrukerne på flere barrierer når de ønsker å ta bærekraftige valg, og påvirkes av pris, kunnskap, markedsføring og tilgjengelighet. Forbrukerne utsettes for grønnvasking og produsentenes egne merkeordninger kan forvirre. Også informasjonen i offentligheten spriker. Ifølge

Opinions bærekraftundersøkelse fra 2023 synes kun 13 % det er lett å finne informasjon om hvor bærekraftig et selskap er.

Forbrukerrådet ønsker derfor obligatorisk merking av bærekraft som gjengir det totale miljøfotavtrykket til en matvare. Uavhengige, tredjepartssertifiserte merkeordninger som reelt hjelper forbrukerne å differensiere produkter med hensyn til miljø, helse, dyrevelferd og etikk må styrkes.

Pris viktig for forbrukere. I dyrtida må stadig flere stramme inn matbudsjettet. SIFO-rapporten «Det er ikke over ennå» fra september 2023 viser at folk gjør mange tiltak for å ha råd til mat. Omtrent halvparten har erstattet varer med billigere varianter og gått til billigere matbutikker.

Matsvinn. Det kastes over 385 000 tonn mat i året, og forbrukerne i husholdningene står for 58 % av dette. Samtidig er det et felt der forbrukere flest ønsker å bidra. Ifølge Opinion er det 73 % som bruker opp rester og det de har i kjøleskapet i stedet for å kaste.

En rapport fra svenske Livsmedelsverket (2021), konkluderer med at "dagligvarekjedene spiller en viktig rolle for husholdningens matsvinn" og peker spesielt på store forpakninger, mengderabatt og lave priser som viktige årsaker til forbrukermatsvinn. Forbrukerrådet mener derfor at ansvaret for å redusere matsvinn hjemme ikke kan legges på forbrukerne alene. Forbrukerrådet mener at for å redusere matsvinn i husholdningene må forbruker informeres bedre samtidig som bransjen må ansvarliggjøres både i forhold til pakningsstørrelse, holdbarhet, bedre og smartere emballasje og mersalg.

Forbrukere må sikres sunn og trygg mat

Som del av bærekraftige matsystemer må det være enkelt for forbrukerne å velge sunn og trygg mat som fremmer god helse. Dette krever ivaretagelse av viktige næringsstoffer i maten, samt at maten og matemballasjen er fri for skadelige stoffer

I dyrtiden har prisene på frukt, grønt og fisk økt kraftig. Dette er matvarer helsemyndighetene mener at befolkningen bør spise mer av. Derfor ønsker Forbrukerrådet at avgifter og andre prisvirkemidler målrettes for å påvirke atferd i ønsket retning, bl.a gjennom differensiert avgift på sukker i mat og drikke og differensiert merverdiavgift på mat utfra matvarens ernæringsverdi og miljøbelastning, slik som redusert mva-sats på frukt og grønnsaker.

Forbrukerrådet mener det er nødvendig med en obligatorisk merkeordning av matvarenes næringsinnhold, samt forbud mot ernærings- og helsepåstander på produkter med høyt innhold av salt, sukker og fett. Nøkkelhullet, som kun fremhever de sunnere alternativene, er alene ikke nok.

Samfunnet har et særskilt ansvar for å tilrettelegge for et sunt kosthold for barn og unge. Forbrukerrådet mener det må innføres et forbud mot markedsføring av usunn mat og drikke rettet mot barn og unge under 18 år.

Forbrukerrådet ønsker også at de norske kostrådene tar hensyn til bærekraft utover helse, med utgangspunkt Nordic nutrition recommendations (NNR 2023). Svært mange måltider serveres hver dag ved institusjoner. Retningslinjene her bør blant annet følge de nasjonale kostrådene.

Vennlig hilsen

Forbrukerrådet

Leder

Gunstein Instefjord

Leder for forbrukerpolitikk

Saksbehandler

Aysha Grönberg

Seniorrådgiver, enhet for forbrukerpolitikk